

Ballīte pāri visam

Atis Rozentāls, *Diena (Kultūras Diena)*, 02.01.2025.

Nacionālā teātra **Lieliskais Getsbijs ir kļuvis par pārlicinošu kases hitu** acīmredzot sava vēriena un greznuma, bet mazākā mērā – melodramatiskā vēstījuma dēļ.

Latvijas Nacionālā teātra direktors Māris Vītols var atviegloti nopūsties – izšķērdīgi greznais Lieliskā Getsbija jauniestudējums ar īstu orķestri un milzīgu aktieru ansambli, kas vizuālo un mirdz greznos kostīmos, ir pieprasīta prece, teātris jau aktīvi tirgo biļetes uz martu un aprīli, un tās labprāt pērk arī dāvināšanai. Izrādes veidotāju aprēķins, ka šoreiz laikmeta spožums, mūzika un elegance nostrādās, ir bijis pareizs. Vienīgā problēma – aiz rūpīgi izstrādātā inscenējuma ēnā paliek tēlu attiecības, kuru dēļ Frānsiss Skots Ficdžeralds vispār šo darbu rakstījis. Izrādes žanrs ir «ballīte divās daļās».

ZELTA LIETUS SĀKUMĀ

Apjomā nelielo romānu esam redzējuši gan kino, gan uz skatuves. Pirms desmit gadiem, izmantojot bulgāru dramaturga Hristo Boičeva lugu, romānu Liepājas teātrī iestudēja Dž. Dž. Džilindžers (izrādes nosaukums Lielais Getsbijs). Nacionālā teātra jauniestudējumam režisore Indra Roga romānu dramatisējusi pati, nebaudoties iemest notikumus pašā ballītes viducī (Boičevam visas darbības rakurss bija skats no kaimiņu mājas).

Uzdevums, ar ko dramatisējuma autore centusies tikt galā, lai arī nav iztikusi bez gariem pagātnes notikumu pārstāstiem, ir – radīt priekšstatu, kas tas Getsbijs vispār tāds ir. Lai uzturētu intrigu, namatēvs diezgan ilgi neuznāk uz skatuves, ļaujot atrādīties plašajai sabiedrības tipāžu galerijai – tie starp enerģiskiem muzikālajiem numuriem izkļudz pa frāzei, kas ļauj kaut cik virzīt uz priekšu darbību. Sadarbībā ar horeogrāfi Ingu Raudingu detalizēti izstrādātas balles ainas, kurās līdztekus Nacionālā teātra aktieriem darbojas arī dejotāji un Indras Rogas vadītā Latvijas Kultūras akadēmijas aktieru otrā kursa studenti. Daudzām mazajām lomiņām ir atrasts kāds knifs, ar ko ieķerties atmiņā kaut vai vizuāli, piemēram, gara auguma jaunekli, kurš pavada Maijas Doveikas vai Ditas Lūriņas uz mirkli uzzibsnījošo Kino dīvu, jūs atcerēsieties, pat nezinot, ka viņu atveido režijas students Gusts Ābele.

Vai, teiksim, viesmīļu ļoti mērķtiecīgā darbošanās paralēli oficiālajiem pienākumiem.

Mārtaņa Vilkārsa eleganti iekārtotā balles telpa, ko ar asprātīgiem paņēmieniem var transformēt, lai iegūtu pat lietus efektu otrā cēliena sākumā, apvienojumā ar Annas Heinrihsones kostīmiem un Oskara Pauliņa gaismām piešķir izrādei tieši to greznības sajūtu, ko, kā pierāda publikas reakcija, tik ļoti gaida skatītāji. Lai šo sajūtu vēl pastiprinātu, jau pašā izrādes sākumā pār parteru nolīst zeltainu folijas strēmeļu lietus – tās joprojām atrodu savā līdzpaņemtajā un neapdomīgi neaizvērtajā somā (režisore te izmanto jau Valmieras teātra Hamletā pieredzētos pirotehniķa Kalvja Kalniņa paņēmienus publikas pārsteigšanai). Aleksandra Tomasa Matjussona mūzika skan grupas Big Al & The Jokers pievilcīgajā izpildījumā, tās solistam Aļģirdam Šuminskam piemīt tieši tāda maskulīna harisma, kāda šajā interpretācijā iederas.

Vienu brīdi šķiet, ka ballīte nebeigsies un tādā manierē viss ripos uz priekšu līdz galam. Taču nē. Izrādē ir arī vietas, kurās uz priekšu jāvirza tēlu attiecības un jāatklāj mīlestības trijstūris, bet šīs ainas nāk ar būtisku atslābumu, jo fiziskās spriedzes vietā nedod līdzvērtīgu emocionālo enerģiju un jūtu ķīmiju starp varoņiem.

CIETS RIEKSTS SKATUVEI

Reizēm ir gudri pārlasīt pašam savas vecās recenzijas. Rakstot par Liepājas izrādi, esmu citējis Ficdžeralda tekstu, un tas labi iederas arī Indras Rogas izrādes apcerēšanai.

«Jaunu cilvēku intīmās atzīšanās – vai vismaz vārdi, ar kādiem tās tiek izteiktas, – parasti ir plaģiāts, ko noplicina nepārprotami noklusējumi.» Tādējādi pats autors iezīmē lamatas, kas neglābjami apdraud arī ikvienu inscenētāju, – kā maksimāli izvairīties no banalitātes vai arī ietērt to tādā formā, kas piešķir skatījumam zināmu distanci. Indra Roga ar šo uzdevumu īsti nav tikusi galā, un izrādes «runājamā daļa» atkrīt diezgan statiskos un brīžiem emocionāli nepiepildītos dialogos.

No trijstūra absolūti līdz niansēm pārlicinošs savā ādā pirmizrādes vakarā bija tikai Egila Melbārža atveidotais ciniskais, bet savā izpratnē Deiziju tomēr mīlošais Toms. Savukārt Jēkaba Reiņa Getsbijs tā arī nevienā brīdī cilvēciski neatveras.

Viņš labi izskatās, draudzīgi visus sauc par vecajiem zēniem, bet tā sāpe, kas gadiem ilgi ir nākusi šim varonim līdzī, kaut kur dzīlēs arī paliek.

Aizņemšos savas skolotājas Silvijas Radzobes teikto par Getsbiju, kurš savieno nesavienojamo – Romeo un Alu Kaponi – un visdrīzāk ir Ficdžeralda sapnis par cilvēku, kādu vairs nav. Jēkaba Reiņa interpretācija ir gluda, bet noslēgta, un viņa varonis lemj Deizijas vietā, tieši tāpat kā viņas nemīlamais vīrs. Turklāt

nepieciešamība piekļībot aktierim sagādā acīmredzamu diskomfortu. Madara Reijere Deizijai ļauj atvērties tikai brīžiem, piemēram, īsā atklāsmē par savu situāciju pirmajā cēlienā, taču ir momenti, kad varones neizlēmība un aktrises bezpalīdzība ir bīstami tuvu. Tādējādi melodramatiskās līnijas intensitāte, kādas izrādē nav, skatītājam ir jāpiedomā klāt.

Konkrētību savām lomām ir atradis otrā plāna pāris – Ulda Siliņa Niks un Lienas Sebres Džordana, kurai uzticēts arī neizdevīgais uzdevums stāstīt to, ko mēs uz skatuves nevaram redzēt, – baumas par Getsbija pagātni, kas, kā izrādās, tikai daļēji atbilst patiesībai. Toties bezgala butaforisks savā darba apgērbā uz grezni tērptās sabiedrības fona izskatās Raimonda Celma Vilsons un viņa vardarbības aina pret Evijas Krūzes Mertlu.

Formas ziņā izslīpēts ir Ulda Anžes Pārvaldnieks, taču ir arī varoņi, kuru funkcijas ir izteikti dekoratīvas, piemēram, Slounu pāris Daigas Kažociņas un Gundara Grasberga atveidojumā, kā arī «bohēmiskais» Ivara Kļavinska Klipšpringers.

Toties spriganas un vitālas ir ballīšu karalienes, piemēram, Līgas Zeļģes Lusilla un Sanitas Paulas Ketrina.

Apzināta Indras Rogas iestudējuma iezīme ir tā, ka balles spožums, kas sākas pirms izrādes jau foajē, kurā klīst pārgērbtie studenti – Getsbija viesi –, kļūst primārs, it kā režisore īsti neuzticētos savām un aktieru spējām ticami risināt stāstu par jūtām, kuru dēļ galvenais varonis ir gatavs darīt jebko, lai iegūtu finansiālu labturību un varētu konkurēt ar citiem mīļotās pielūdzējiem. Balle aprij mīlestības stāstu, radot pēc izklaidēm kāras sabiedrības portretu. Balle aprij arī izrādes finālu, atstājot neatbildētu jautājumu, par ko ir šis stāsts, kuru mēs skatījāmies.

LIELISKAIS GETSBIJS Nacionālajā teātrī 9.I plkst. 19, 25.I plkst. 18, 6., 7.II plkst. 19, 8.II plkst. 13 Biļetes pārdotas